

DOMINGU VII TEMPU KOMÚN – TINAN A

Tema

Liturjia Domingu VII Tempu Komún konvida ita ba santidade, ba perfeisaun. Nia sujere katak “dalan sarani” mak dalan ida nunca remata, ne’ebé ezije husi mane no feto ida-idak, lora ba lora, kompromisu sériu no radikál (halo ho jestu konkretu sira domin no partilla nian) ho dinámika “Reinu” nian. Ita simu konvite atu halo dalan hodi hateke ba Maromak santu ne’ebé hein iha finál vajan nian.

Leitura dahuk ne’ebé ohin propoin mai ita apresenta apelu momoos ida ba santidade: moris iha komuñau ho Maromak santu, ezije sai santu. Iha perspetiva autór ita-nia testu nian, santidade liu mós husi domin ba maluk.

Iha *Evanjellu*, Jezús kontinua propoin ba dixípulu sira, ho forma konkreta liu, ninia Lei santidade nian (iha kontestu “sermaun iha foho). Ohin, Nia husu atu sira aseita atu troka lójika violénsia no ódiu nian, tanba dalan ne’e hamoris de’it egoizmu, terus no mate; no husu sira, atu iha domin ne’ebé la diskrimina eh hakribi ema ida (funu-balu mós). Iha dalan santidade ida-ne’e mak ita harii “Reinu”.

Iha *leitura daruak*, Paulo konvida sarani Corinto nian – no sarani sira tempu no fatin hotu nian – atu sai fatin iha-ne’ebé Maromak horik bá no hatudu An ba ema sira. Atu buat ne’e akontese, sira tenke hakribi ho modu definitivu “sabedouria mundu nian” no tenke hilu “sabedouria Maromak nian”.

LEITURA I – Lv 19, 1-2.17-18

Livru Levítico nian (hanaran nune’e tanba trata asuntu sira liga ho kultu, knaar amlulik sira, membru tribu/uma-kain Levi nian) apresenta an nu’udar diskursu ida Jahwéh nian, iha-ne’ebé Nia esplika ba nia Povu buat ne’ebé tenke halo atu moris nafatin iha komuñau ho Maromak. Iha laran iha konjuntu isa lei sira, ukun-fuan, ritu sira liga ho kultu, ne’ebé Povu tenke pratika atu moris nu’udar Maromak nia Povu. Fundamentalmente, Levítico preokupa atu tau iha fiar-na’in sira nia konxiénsia katak komuñau ho Maromak mak vokasaun loos ema nian.

Testu ohin nian pertense ba parte dahaat Livru Levítico nian (kf. Lv 17-26), koñesidu nu’udar “lei santidade nian”. Hanaran nune’e tanba iha parte ne’e repete nafatin fraze ne’e: “imi sai santu tanba Ha’u, imi-nia Maromak santu” (Lv 19,2; 20,7; 21,8; 22,16...).

Iha teolojia Israel nian, Jahwéh mak Maromak “santu”, katak, tranxendente, labele kompara, aas, perfeitu. Maromak santu ne’e hili Israel, bolu nia, haketak nia husi povu hotu rai nian, halo aliansa ho Nia. Hodi tama iha komuñau ho Maromak, Israel partisipa iha Maromak nia santidade, Povu ida haketak tiha, ho vokasaun komuñau nian ho Maromak.

Nune’e, tanba “hilin” husi Maromak nia parte ida-ne’e, mai ezijénsia santidade nian: Povu tenke moris tuir regra ne’ebé mantein ninia komuñau ho Maromak, hanesan Levítico apresenta. Regra balun kona-ba vida kultu nian (kf. Lv 17-18; 21-22); regra seluk kona-ba vida sosiál (kf. Lv 19).

MENSAJEN

Ita-nia testu hahú ho refraun ida tau iha Maromak niaibun: “imi sai santu tanba Ha’u, imi-nia Maromak santu” (vers. 2). Komuñau ho Maromak santu ezije atu Povu kuda santidade. Sai santu katak sá?

Iha “lei santidade nian”, ita hetan dispozisaun sira ne’ebé kona dimensaun oioin moris nian; maibé iha kazu ne’e, iha konkretu, santidade liga ho komportamentu “justu”/loos ne’ebé tenke iha hasoru maun-alin sira, membru sira comunidade Maromak nia Povu nian. Membru sira Povu santu nian hetan konvite atu fokit sai buat aat nia abut husi sira, abut aat ne’ebé moris iha ema nia laran, atu iha sira nia fuan laran la iha tan ona ódiu, rai kunan hasoru maluk sira (vers. 17-18).

Espresaun ikus “hadomi ó-nia maluk hanesan an rasik” (vers. 18) rezume komportamentu ne’ebé santidade ezije, kona-ba vida fraterna. Tuir rabbi Akiba nia opiniaun (moris entre tinan 50 no 135 mK), ne’e “prinsípiu fundamentál ida Lei nian”. Jezús foti afirmasaun ida-ne’e (tau hamutuk ho ida Dt 6,5) atu esprime buat esensíal husi Lei Moisés nian (kf. Mt 22,37-39).

LEITURA II – 1 Cor 3, 16-23

Ita kontinua ho kontestu comunidade sarani Corinto nian. Depoizde apresenta “sabadouria Maromak nian”, hatudu sai iha Jezús Kristu (liuliu ho “krús”) no oferese ba ema sira (kf. 1 Cor 1,18-2,16), Paulo haree katak sarani Corinto nian seidak kapta sabedouria/matenek ne’e: sira mantein iha dimensaun ema isin nian (katak, ema fraku, limitadu, maksalak, atan ba paixaun no appetite/kaan sira), la tasak iha fiar; sira kuda divizaun no konfliktu sira, nune’e iha kontradisaun boot ho Jezús nia hanorin sira; sira halai tuir mestre sira hanesan fali mestre sira mak iha xave ba ksolok no ba realizasaun nakonu, hodi haluha tiha katak, iha Paulo eh Apolo nia kotuk, iha Maromak (kf. 1 Cor 3,1-15). Hodi moris tuir “sabadouria mundu nian”, sarani sira husi Corinto sai infiel ba sira-nia vokasaun: sira la fó sasin kona-ba Maromak no la halo Nia sai presente iha mundu.

MENSAJEN

Tanba ne’e mak Paulo husu: “Imi la hatene katak imi mak Maromak nia Templu no iha imi horik Maromak nia Espíritu?” Templu Jerusalém nian, iha kontestu Testamentu Tuan nian, mak Maromak nia horik-fatin, fatin loloos Maromak nia prezensa iha Povu nia leet. Iha ne’ebá mak Israel hasoru ninia Maromak no estabelese komuñau ho Nia.

Maibé oras-ne’e, Paulo hateten katak Templu loos aliansa foun nian mak comunidade sarani, katak, fatin iha-ne’ebé Maromak horik bá, fatin iha-ne’ebé nia manifesta An ba ema sira no iha-ne’ebé Nia oferese salvasaun. Se nune’e, moris ida ho preokupasaun fundamentál atu buka “matenek mundu nian”, bele sai Maromak nia Templu? Komunitade Corinto nian bele sai Maromak nia Templu iha ne’ebé Espíritu horik se nia moris iha konfliktu, iha divizaun, iha laran-moras, iha konfrontu?

Iha segunda parte testu ne’e nian (vers. 18-23), Paulo husu sarani Corinto nian atu husik ho modu definitivu “sabadouria mundu nian” no atu tau nu’udar sasukat ba sira nia moris “sabadouria Maromak nian” (katak domin to’o rohan, saran moris, krús). No Paulo fó hanoin hikis ba sira: “Matenek Maromak nian” iha mundu nia matan mak buat beik ida; maibé iha “beik” ne’e mak soi segredu moris nakonu.

Atensaun: Paulo nia afirmasaun sira-ne’e la signifika katak nia mak inimigu valór umanu sira nian, eh impoin atu hakribi siénsia no koñesimentu; ba Paulo, segredu loos ksolok no ema nia realizasaun la’ós iha siénsia, iha téknika, iha diskursu funan-funan, iha definisaun eskema filozófika ida ne’ebé esplika ho koerénsia ema nia vida; maibé iha Jezús, iha ninia moris tomak, ho modu partikulár iha krús, mak Nia hatudu katak buat ne’ebé fó moris nakonu, buat ne’ebé hamoris Ema Foun mak domin, saran an, entrega, servisu.

Fraze ikus ita-nia testu nian folin tebes: “buat hotu imi-nian; maibé imi Kristu nian, no Kristu Maromak nian” (vers. 23). Fraze ne’e tenke komprende iha kontestu 1 Cor 1,12: “imi ida-idak

hateten: ha'u Paulo nian; no ha'u Apolo nian; no ha'u Cefas nian"... "La'ós nune'e ida", Paulo esplika. "Imi la pertense ba pregadór sira-ne'e; sira mak pertense ba imi, tanba sira imi-nia servidór. Sira serví imi atu imi deskobre Kristu no 'krús nia beik', atu husi Kristu, mediadór salvasaun nian, imi to'o ba Maromak".

EVANJELLU – Mt 5, 38-48

Ita haree, iha domingu kotuk, oinsá Mateus preokupa atu define relasaun entre Kristu no Lei Moisés nian ba sarani sira mai husi judaízmu. Sarani sira iha obrigasaun atu kumpre Moisés nia Lei? Jezús la halakon Lei tuan? Sá loos mak buat foun husi Jezús nia mensajen?

Mateus nia perspetiva mak Jezús la halakon Lei, maibé halo nia sai kompletu. Maski nune'e, tuir Mateus, Lei sai nakonu tiha ho ukun-fuan eh regra barbarak ne'ebé ema kumpre ho modu mekániku, maibé dalabarak la iha ligasaun ho moris. Lei tenke sai espresaun kompromisu ho Maromak no ho "Reinu".

Ita haree oinsá Mateus apresenta ezemplu lubuk ida, atu halo sai klaru no konkretu liután perspetiva ne'e. Husi ezemplu neen ne'ebé Mateus apresenta, haat mosu tiha ona iha Evanjellu domingu kotuk nian; ohin ita iha ezemplu rua ikus husi ninia lista.

MENSAJEN

Ezemplu dahuluk ne'ebé Evanjellu ohin nian propoin mai ita (dalimak iha lista) refere ba "lei taliaun" nian (vers. 38-42). "Lei taliaun nian", koñese ho fórmula "matan selu ho matan, nehan selu ho nehan", mosu dalabarak iha testu Testamentu Tuan (kf. Ex 21,24; Lv 24,20; Dt 19,21). Lei ne'e evita atu iha vingansa esesiva, brutál, la sukat...

Jezús la kontente ho lei ida ne'ebé buka de'it mantein atu vingansa iha ninia limite no propoin lójika foun ida. Iha Ninia perspetiva, presiza hakotu espirál violénsia nian; Jezús propoin atu membru sira "Reinu" nian iha kapasidade atu hakotu kursu violénsia nian, hodi asume atitude dame nian, atitude rezisténsia-laek, atitude ne'ebé lori atu la hatán ba provokasaun sira.

Atu esplika ninia proposta, Jezús apresenta kazu konkretu haat. Dahuluk (vers. 39), nia husu atu la hatán ho modu hanesan ba ema ne'ebé uza forsa fízika atu hasoru ita (basa ita), maibé dezarma ema violentu hodi oferese hasan sorin; daruak (vers. 40). Nia rekomenda katak, iha eziyénsia maka'as nia oin (entrega hatais, katak rounpa fundamentál liu, ne'ebé hasai husi ema ne'ebé ema seluk fa'an hanesan atan – kf. Gn 37,23), sei hatán hodi entrega buat seluk tan (entrega kapa, ne'ebé uza atu proteje an iha kalan, Lei la admite atu prende nia liu loron ida – kf. Ex 22,25; Dt 24,12-13); datoluk (vers. 41), se ema ezije atu akompañia nia ba kilómetru ida ita akompañia nia kilómetru rua (provavelmente, ida-ne'e referénsia ida ba prátika ne'ebé patrulla romana baibain halo, tanba la hatene fatin sira, nune'e rekere atu makhorik Palestina nian gia sira durante tempu ruma); dahaat (vers. 42), Jezús rekomenda atu keta fila kotuk, hodi la atende ema ne'ebé husu osan atu empresta... Konjuntu ezemplu konkretu sira-ne'e hatudu diresaun ida de'it: membru komunidadé Jezús nian tenke manifesta ba ema hotu domin ida laho sasukat, ne'ebé hakat liu buat ne'ebé umanamente ezije. Halo nune'e sira inaugura tempu foun relasaun nian entre ema sira.

Ezemplu daruak ne'ebé Evanjellu ohin nian apresenta mai ita (daneen iha lista) refere ba domin ba funu-balu sira (vers. 43-48). Jezús afirma katak Lei antiga rekomenda: "hadomi ó-nia maluk no rai kunan ba ó-nia funu-balu"... Iha Lei antiga iha referénsia ida ba domin ba maluk sira (kf. Lv 19,18), la iha referénsia ida ba rai kuna ba funu-balu ida; maski nune'e iha grupu ruma kontemporáneu Jezús nian ne'ebé defende ódiu ba funu-balu sira: seita esénia Qumran nian hanorin ódiu hasoru "nakukun nia oan sira" – katak, sira ne'ebé la pertense ba komunidadé esénia.

Nune'e, iha tempu ne'ebá, iha vizaun judaika maluk mak israelita sira de'it, ida ne'ebé pertense ba comunidade Maromak nia Povu nian no la hakohak ema sira ne'ebé la'ós membru Povu eleitu nian.

Jezús nia pedidu sai duni novidade ida no ezije revolusaun mentalidade nian ne'ebé auténtika. Ba jezús, la to'o hadomi de'it ida ne'ebé besik, ida-ne'ebé ha'u iha ligasaun étnika, familiár eh relijioza; maibé domin tenke atinje ema hotu, lahó esesaun, inkluzive inimigu sira. Nune'e, Jezús halakon tiha diskriminsaun hotu; hamonu barreira hotu ne'ebé haketak ema sira.

Sá loos motivu ba ezijénsia ne'e? Tanba Maromak la halo diskriminasaun ida iha ninia domin. Nia mak Aman ne'ebé la distinge entre belun no funu-balu, ne'ebé halo loron nabilan no udan tau ba ema di'ak no ema aat, inkluzive ba sira ne'ebé la merese (vers. 45). Maromak nia domin universál mak razaun ba membru sira "Reinu" nian atu oferese domin ba ema hotu ne'ebé Maromak tau iha sira-nia dalan. "Sai Maromak nia oan" signifika fó sasin domin Maromak nian no sai hanesan Maromak iha hahalok sira.

Espresaun finál ("sai perfeitu hanesan imi nia Aman lalehan perfeitu") repete ho modu oinseluk refraun "lei santidade nian" ne'ebé ita hetan iha primeira leitura ("imi sai santu hanesan Ha'u, imi-nia Maromak santu") no habadak, ho forma magnífika, ensinamentu ne'ebé Mateus pretende apresenta ba ninia comunidade ho ezemplu neen ne'e (haat iha domingu kotuk no rua ohin); moris iha dinámika "Reinu" nian ezije atu manán perspetiva legalista, atu moris iha komuñau total ho Maromak, hodi husik atu Maromak nia moris ne'ebé hakonu fiar-na'in nia fuan, hatudu an iha moris loroloron, inkluzive iha relasaun fraterna sira.